

ГЕНЕЗИС РУШІЙНИХ СИЛ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

GENESIS OF THE DRIVING FORCES OF ECOLOGIZATION OF INTERNATIONAL TRADE RELATIONS

Цибуляк А.Г.

кандидат політичних наук,
здобувач кафедри міжнародних фінансів,
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Статтю присвячено дослідженню генезису рушійних сил екологізації міжнародних торговельних відносин в умовах переходу світової спільноти до функціонування на основі концепції сталого розвитку. Визначено етапи еволюції рушійних сил екологізації світової торгівлі. Обґрунтовано особливості впливу кожного з них на розвиток екологізаційних аспектів міжнародного торговельного співробітництва.

Ключові слова: рушійні сили, екологізація, рушійні сили екологізації, екологізація світової торгівлі, екологічні аспекти торговельних відносин.

Статья посвящена исследованию генезиса движущих сил экологизации международных торговых отношений в условиях перехода мирового сообщества к функционированию на основе концепции устойчивого развития. Определены этапы эволюции движущих сил экологизации мировой торговли. Обоснованы особенности влияния каждого из них на развитие экологизационных аспектов международного торгового сотрудничества.

Ключевые слова: движущие силы, экологизация, движущие силы экологизации, экологизация мировой торговли, экологические аспекты торговых отношений.

In the article the genesis of driving forces of ecologization of international trade relations are researched. Their impact on development of world trade is very important on the present stage of functioning of global economic space. So their structure and peculiarities in the conditions of functioning of the world community on the basis of sustainable development concept are determined. The stages of evolution of ecologization of the driving forces of world trade are considered. It is grounded the specific character of their influence on the development of ecological aspects of international trade cooperation.

Keywords: driving forces, ecologization, driving forces of ecologization, ecologization of world trade, ecological aspects of trade relations.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Глобальні процеси, що характеризують сучасний етап розвитку світового господарства, здійснюють суттєвий вплив на його динаміку, структурну диверсифікацію. Глибиною основою цих змін є генезис рушійних сил формування глобальної економіки. Вони формуються під впливом об'єктивно зумовлених, закономірних факторів, пов'язаних із загальними історичними етапами розвитку суспільного виробництва. В умовах функціонування світогосподарського комплексу на основі стійкого, екологічно збалансованого розвитку особливого значення набуває вплив зазначених процесів на екологізаційні характеристики економічної взаємодії між країнами світу. Зважаючи на інтенсифікацію міжнародної торговельної співпраці, зумовлену, зокрема, глобалізаційними тенденціями розви-

тку світового господарства, важливим постає питання формування рушійних сил екологізації міжнародних торговельних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Рушійні сили економічного розвитку, їх трансформація в умовах глобалізації є предметом досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких: Гальчинський А., Гелд Д., Голдблатт Д., Колодко Гж., Лук'яненко Д., Мочерний С., Перратон Дж., Поручник А., Робертсон Р., Румянцев А., Столярчук Я., Філіпенко А. та ін. Своєю чергою, питання екологізаційного розвитку світового господарства та міжнародної торговельної взаємодії знайшли відображення в працях Андерсона К., Веклич О., Дейлі Г., Есті Д., Купінець Л., Мельника Л., Семенюка Е., Синякевича І., Туниці Ю., Уолтера І., Фарлея Дж. та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Недостатньо висвітленими залишаються питання генезису рушійних сил екологізації міжнародних торговельних відносин, їх впливу на екологізаційний розвиток торговельної взаємодії.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою дослідження є визначення передумов та особливостей формування рушійних сил екологізації міжнародних торговельних відносин та їх вплив на розвиток екологічних аспектів міжнародного торговельного співробітництва.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Функціонування суб'єктів світового господарства, ступінь їх залучення до взаємовигідної співпраці, рівень економічного, соціального, політичного, культурного розвитку, застосування технологічно нових умов виробництва, розподілу, обміну, споживання обумовлене, насамперед, особливостями взаємодії людства з природничо-ресурсним, регіонально-географічним, технологічно-інфраструктурним потенціалом світового простору. У цьому зв'язку особливого значення набуває дослідження сутнісних рис та етапів формування рушійних сил екологізації світового господарства.

До рушійних сил глобалізації окремі вчені доречно відносять, зокрема, технологію, лібералізацію торгівлі, розширення торговельних потоків та рух капіталу, зростання коефіцієнту мобільності факторів виробництва, поділяють їх на конкурентні, економічні, ринкові та екологічні [1; 2]. Проте поза увагою в даному разі залишаються політичні, соціальні, культурні, історичні чинники, які мають значний вплив на розвиток глобалізованого економічного простору. Йдеться, насамперед, про існування прямого взаємозв'язку між розвитком продуктивних сил, характером виробничих відносин та ступенем використання можливих переваг ресурсного та технологічного характеру, що видозмінюються з часів початку людської цивілізації. Будь-які процеси, безумовно, формуються в умовах впливу чинників, які справляють стимулюючий ефект на розвиток усіх їх складників. Навіть розвиток первісної людини був зумовлений її потребою у видобуванні їжі, виникненні інтересу щодо її накопичення, змаганні за її одержання. Із розвитком людства трансформувалися умови, потреби, інтереси, можливості всіх суб'єктів господарювання у напрямі їх доповнення, розширення, ускладнення, диференціації, набуття ними нових рис, форм, особливостей.

Незмінним залишається вплив зазначених чинників на розвиток взаємодії на всіх рівнях розвитку економічної, соціальної, культурної, політичної взаємодії. Саме екологічні умови виробництва, екологічні потреби, екологічні інтереси, екологічні суперечності, що виникають на національному, регіональному та міжнародному рівнях функціонування світогосподарського комплексу, у підсумку виступають рушійними силами екологізації міжнародних економічних, у тому числі торговельних, відносин. З одного боку, комплекс цих чинників змінює будову глобальної економічної взаємодії, з іншого – залежить від неї. Зазначені компоненти рушійних сил формуються в умовах переходу світової спільноти до функціонування на основі концепції сталого розвитку, яка передбачає вирішення проблем збереження навколишнього природного середовища і забезпечення високого рівня життя населення країн світу.

Важливим аспектом аналізу рушійних сил екологізації міжнародної торгівлі є дослідження генезису цього процесу та його періодизація (рис. 1).

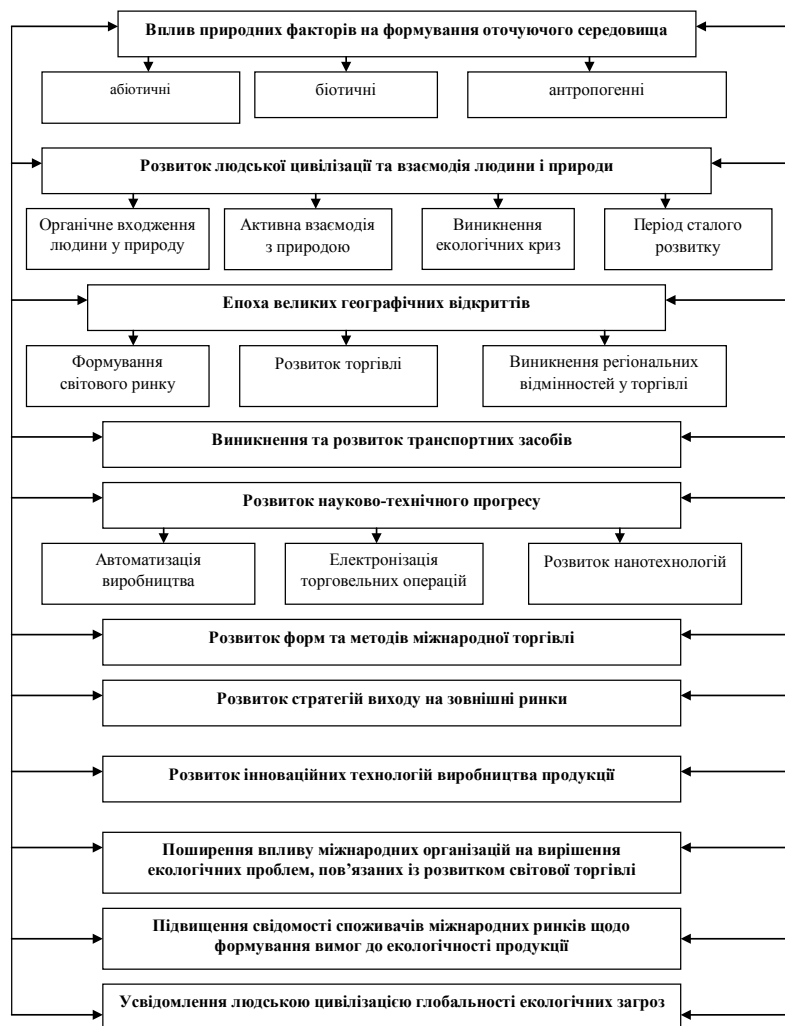

Рис. 1. Генезис рушійних сил екологізації міжнародних торговельних відносин

Еволюційний розвиток рушійних сил екологізації міжнародних торговельних відносин передбачає їх тісний зв'язок з такими процесами. По-перше, вплив природних факторів на формування оточуючого середовища. Йдеться передусім про сукупність усіх чинників середовища, що діють на екологічну систему. За походженням і характером дії їх доцільно поділяти на: абіотичні, біотичні та антропогенні [3, с. 213]. Такий поділ певною мірою є умовним, оскільки кожен із факторів існує і проявляється лише як результат загальної дії середовища. Перші дві групи здійснюють вплив на умови господарювання, третя група чинників пов'язана, насамперед, із впливом людини на оточуюче середовище в процесі її еволюції.

По-друге, розвиток людської цивілізації та взаємодія людини і природи, що доцільно поділити на чотири основні стадії: органічна взаємодія людини і природи; початок активного використання людиною природних ресурсів, розвиток землеробства, ремесел, будівництва; розвиток локальних і регіональних екологічних криз, викликаний надмірною експлуатацією природних ресурсів; період сталого розвитку, який характеризує сучасний стан взаємодії господарської та торговельної діяльності з оточуючим середовищем [4].

По-третє, епоха великих географічних відкриттів, що значно сприяла розвитку торговельних відносин, формуванню світового ринку товарів і послуг, георегіональному розмежуванню світу. Зазначений етап характеризується виділенням пріоритетних сфер, форм, методів економічної взаємодії між державами, виникненням взаємовигідних інтересів, що обумовили розширення взаємодії між учасниками цього процесу.

По-четверте, виникнення та розвиток транспортних засобів. З одного боку, це сприяло розширенню та спрощенню торговельної взаємодії, з іншого – слугувало додатковим фактором погіршення впливу на глобальний природничо-ресурсний потенціал.

По-п'яте, розвиток науково-технічного прогресу, ускладнення виробничих процесів, їх автоматизація. Науково-технічний прогрес є об'єктивною закономірністю розвитку світового виробництва, результатом якої є послідовне вдосконалення техніки, технології та організації виробництва, підвищення його ефективності. Позитивним складником сучасного етапу його розвитку слід уважати інтенсивний розвиток біотехнології, зокрема генної та клітинної інженерії, на основі чого розвиваються нові галузі промисловості, знижується енергомісткість виробництва, створюється нова продукція. Це, своєю чергою, сприяє розширенню торговельних зв'язків.

По-шосте, розвиток форм та методів міжнародної торгівлі, що дає змогу не лише забезпечити очікувані обсяги реалізації на світових

ринках, а й застосовувати заходи зниження впливу товарообмінних операцій на оточуюче середовище. Поряд із цим не має підстав стверджувати про наявність тісного взаємозв'язку між ступенем участі країн у зовнішньоторговельних відносинах і рівнем їх екологізації [5, с. 34]. Підтвердженням цьому є індекс екологічної ефективності – глобальне дослідження і супроводжуваний його рейтинг країн світу за показником навантаження на навколишнє природне середовище та раціонального використання природних ресурсів. Індекс вимірює досягнення країн із точки зору стану екології та управління природними ресурсами на основі 22 показників у 10 категоріях, які відображають різні аспекти стану навколишнього природного середовища та життєздатності її екологічних систем, збереження біологічного різноманіття, протидія зміні клімату, стан здоров'я населення, практику економічної діяльності і ступінь її навантаження на навколишнє середовище, а також ефективність державної політики у сфері екології [6].

Високий індекс екологічної ефективності є характерним для таких країн, як Фінляндія, Ісландія, Швеція, Данія, Словенія, Іспанія, Португалія, Естонія, Мальта, Франція. Йдеться про те, що в зазначених країнах значна увага з боку держави приділяється формуванню екологічних засад розвитку національного господарства з урахуванням внутрішніх та зовнішніх загроз екологічній безпеці. Разом із цим значення найвищих індексів екологічної ефективності не співпадає з переліком країн – провідних експортерів продукції на світових ринках. Найнижчі індекси мають Конго, Мозамбік, Бангладеш, Малі, Чад, Афганістан, Нігер, Мадагаскар, Сомалі [6]. Варто підкреслити, що до переліку країн із найгіршими показниками належать, зокрема, й такі, на території яких розміщено значні виробничі потужності провідних міжнародних компаній.

По-сьоме, розвиток стратегій виходу на зовнішні ринки. Тут слід зауважити, що найбільш вагомими наслідками їх реалізації пов'язані зі стратегією розміщення міжнародного виробництва, яка часто передбачає перенесення шкідливого виробництва на територію країн, що розвиваються, підвищенням рівня індустріалізації, а тим самим і екологічної небезпечності розвитку окремих регіонів світу.

По-восьме, розвиток інноваційних технологій виробництва продукції. Варто відмітити, що застосування екологічних інновацій є комплексним процесом, який передбачає реалізацію таких заходів: створення і впровадження нових технологічних процесів видобутку ресурсів та їх переробки; використання ресурсозберігаючої техніки та обладнання поряд з упровадженням маловідходних технологій; створення потужностей для виробництва екологічно чистої продукції на основі використання відновлюваних джерел енергії та ін.

По-дев'яте, поширення впливу міжнародних організацій на вирішення екологічних проблем, пов'язаних із розвитком світової торгівлі. Зауважимо, що принаймні опосередковано всі міжнародні організації залучені до процесу формування екологічних засад розвитку сучасних міжнародних відносин. Найбільш суттєве значення в цьому зв'язку мають організації структури ООН та Світова організація торгівлі.

По-десяте, підвищення свідомості споживачів міжнародних ринків щодо формування вимог до екологічності продукції та усвідомлення людською цивілізацією глобальності екологічних загроз.

Сучасний етап формування рушійних сил екологізації міжнародних торговельних відносин ґрунтується на основі зазначених вище

ретроспектив і передбачає зростання значення екологічної детермінанти інтересів та потреб учасників світової торгівлі.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Кожен наступний етап еволюції рушійних сил екологізації міжнародних торговельних відносин загострює проблему потенціалом, проте поряд із цим трансформація поглядів на торговельну взаємодію сприяє розумінню важливості врахування в ній екологічного складника. Формування екологічних засад міжнародного співробітництва у сфері торгівлі сприятиме виведенню відносин у цій галузі на якісно новий рівень з урахуванням екологізаційних потреб сучасного суспільства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Mussa M. Factors Driving Global Economic Integration / M. Mussa. - IMF, August, 2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/sp082500>.
2. Куцик П.О. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку : [монографія] / П.О. Куцик, О.І. Ковтун, Г.І. Башнянин. – Львів : ЛКА, 2015. – 594 с.
3. Сытник К.М. Словарь-справочник по экологии / К.М. Сытник, А.В. Брайон, А.В. Городецкий. – К. : Наукова думка, 1994. – 664 с.
4. Хаскин В.В. Современные экологические проблемы / В.В. Хаскин, Т.А. Акимова // Проблемы окружающей среды и природных ресурсов. – М. : ВИНТИ, 2001. – Вып. 2. – С. 2–22.
5. UNEP Year Book 2014: emerging issues in our global environment. – UNEP. – 71 p.
6. Global metrics for the environment. Report. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://issuu.com/2016yaleepi/docs/epi2016>.